

Olga RADONJIĆ*, olga.radonjic999@gmail.com

ULOGA I ZNAČAJ POKRETA ZELENIH U POLITIČKOJ TRANSFORMACIJI NJEMAČKE

ABSTRACT: *This paper examines the role and significance of the Green movement in initiating transformative processes in Germany. Particular emphasis is placed on the historical development of the Greens, their ideological foundations and their institutional engagement, as well as their contribution to the development of climate policy at both the national and European levels. The study is based on a review of relevant scholarly literature and available empirical data to highlight the positive pro-environmental engagement of the Green movement, which has over time evolved from a marginal social movement into one of the key political actors in contemporary Germany.*

KEYWORDS: *Green movement, political transformation, Germany*

Uvod

Politička transformacija Njemačke ne može se sagledati bez ukazivanja na značaj i ulogu partije Zelenih, koji su od marginalnog društvenog pokreta postali jedan od ključnih političkih aktera. Nastanak partije Zelenih povezan je sa promjenama vrijednosnih orijentacija, naročito prelaskom sa materijalističkih na postmaterijalističke vrijednosti, gdje se u prvi plan ističu ekološke teme, pitanja socijalne pravde, rodne ravnopravnosti i pacifičke, mirovne retorike. U Njemačkoj, zemlji duge industrijske tradicije i stabilnog političkog sistema, partija Zelenih je uspjela da ekološka pitanja integriše u institucionalni okvir i na taj način ostvari značajan uticaj na oblikovanje javnih politika.

* Autorka je doktorand sociologije, na Filozofskom fakultetu u Nikšiću (UCG). The author is a PhD student in Sociology at the Faculty of Philosophy in Nikšić (University of Montenegro).

Cilj rada je da se analiziraju uloga i značaj partije Zelenih u političkoj transformaciji Njemačke, s posebnim osvrtom na njihov doprinos unapređivanju ekološke svijesti, pokretanju energetske tranzicije, kao i uticaju na oblikovanje nacionalne i evropske klimatske politike. Rad polazi od pretpostavke da je partija Zelenih imala značajnu ulogu u političkoj transformaciji Njemačke, prvenstveno kroz institucionalizaciju i pokretanje političke debate o ekološkim temama, integraciju ekoloških vrijednosti i izgradnju ekološke kulture, kao i oblikovanje održivih energetske i klimatske politike. Rad se zasniva na analizi relevantne naučne literature i dostupnih empirijskih podataka, fokusirajući se na istorijski razvoj Zelenih, njihovo ideološko utemeljenje, institucionalno djelovanje i izazove koji su pratili njihov politički razvojni zamah. U radu se ističe konceptualna povezanost između razvoja novih društvenih pokreta i njihove institucionalizacije, pri čemu se njemački Zeleni izdvajaju kao posredni faktor koji povezuje civilno društvo i državne institucije.

Metodološki okvir rada

Rad se temelji na kvalitativnoj, teorijsko-analitičkoj analizi relevantne naučne literature i dostupnih empirijskih podataka. Korišćeni su izvori iz domena sociologije politike, društvenih pokreta, političke ekologije, kao i zvaničnih statističkih podataka njemačkih i evropskih institucija.

Osnovno ograničenje istraživanja prepoznaje se u oslanjanju na sekundarne izvore i izostajanje primarnog empirijskog istraživanja, poput ispitivanja stavova birača ili unutrašnjih ideoloških nesuglasica. Ipak, rad omogućava sveobuhvatno sagledavanje fenomena i predstavlja dobru polaznu osnovu za buduća, opsežnija empirijska istraživanja.

Društveni pokreti i zelena politička misao

Zelene političke partije nastaju kao rezultat djelovanja ekoloških i društvenih pokreta koji naglašavaju negativne posljedice industrijalizacijskog procesa, nekontrolisane eksploatacije prirodnih resursa i društvenih nejednakosti. Ideološka osnova zelenih partija vezuje se za koncepte brojnih ekocentričnih ideologija, poput ekologizma ekosocijalizma i ekofeminizma, koji naglašavaju neraskidivu povezanost društvene pravde i zaštite životne sredine (Gill & Kaur, 2025). Politika zelenih partija usmjerena je na izgradnju održivog društva u kojem će se poštovati demokratski principi jednakosti, pravednosti i ravnopravnosti, uz izraženu brigu za životno okruženje. Pored ekološke problematike, zelene stranke se bave i pitanjima prava žena, socijalne pravde, nasilja. Cilj zelene političke misli jeste ostvarivanje perspektive zelenog i održivog rasta, uz poštovanje ekoloških i socijalnih principa.

Društveni pokreti, uključujući ekološke, nastaju pod uticajem djelovanja ekonomskih, političkih i kulturnih činilaca, te promjena vrijednosnog sistema. Kako ističe Martell (1994), prelazak ka postmaterijalističkim vrijednostima omogućio je širenje ekološke agende i njenu političku kontekstualizaciju. Vremenom, ovi pokreti ostvaruju institucionalno djelovanje, formirajući zelene političke partije koje dobijaju politički legitimitet.

Nastanak i razvoj Zelenih u Njemačkoj

Njemačka je u različitim historijskim periodima imala specifičan odnos prema zaštiti prirode, koji je u savremenom kontekstu dobio mogućnost nove političke interpretacije kroz djelovanje pokreta Zelenih. Nastanak partije Zelenih ne može se posmatrati izdvojeno od šireg društveno-ekonomskog, političkog i vrijednosnog konteksta u kojem je nastala. Njemačka se u drugoj polovini XX vijeka suočavala s brojnim izazovima koji su pratili njen transformacijski put, uključujući procese industrijalizacije, urbanizacije i izražene zabrinutosti za životnu sredinu. U tom kontekstu, ekološki orijentisane stranke, kakva je partija Zelenih u SR Njemačkoj (*Die Grünen*), nastaju povezivanjem više lokalnih inicijativa, saveza i koalicija u nacionalne zelene partije (Gill & Kaur, 2025). Na taj način, zelene političke partije dobijaju mogućnost parlamentarnog djelovanja, uz snažan doprinos izgradnji environmentalizma i utemeljenju ekoloških vrijednosti.

Iako se u literaturi ukazuje na postojanje ranijih pokušaja ekološke regulacije u Njemačkoj, uključujući i zakon Rajha o zaštiti životne sredine i stvaranje „Eko-manifesta“ (Milardović, 1989), savremeni ekološki pokret ne predstavlja ideološki produžetak tog perioda, već se vezuje za izmjenу vrijednosnih orijentacija zasnovanih na postmaterijalističkim principima i demokratskim postulatima. Formiranje lokalnih ekoloških pokreta u Njemačkoj i njihovo stapanje u stranku Zelenih vezuje se za masovna okupljanja i protestovanja protiv izgradnje nuklearnih postrojenja Vil u Baden-Virtembergu; Brokdorf na Donjoj Elbi i Gorleben u Donjoj Saksoniji (Bodemann, 1985). Upravo su protesti i okupljanja lokalnih ekoloških aktivista na tlu Centralne Evrope predstavljali inicijalnu kapislu za postepeno institucionalizovanje, odnosno formiranje ekološkog pokreta Zelenih.

Politički uspon Zelenih

Partija Zelenih (Alternativna politička unija, tj. Zelena stranka Zapadne Njemačke), formalno je osnovana 80-ih godina u Njemačkoj, zvaničnim sastankom u Karlsruhu, kao dio ljevičarskih ideoloških stremljenja, vezujući se primarno za pitanja održivosti i ekološkog razvoja (Pavlović, 2009;

Brüggemeier et al., 2005). Partija Zelenih osnovana je na principima poštovanja prirode, brige za životnu sredinu i povezanosti njemačkog naroda i zemlje (Gill & Kaur, 2025).

Zelena stranka Njemačke nije težila da se profiliše kao protestna, ali ni kao isključivo ekološka partija. Oni su težili hegemoniji i problemskom pokrivanju svih aspekata društva. Ipak, najznačajniji uspjeh je ostvarila isticanjem eko-socijalnih i tradicionalnih ljevičarskih ideja. Stranka je uticala na socijaldemokrate kao njihove najbrojnije aktiviste, ali i na hrišćansko-demokratske partije, promovirajući pro-ekološki, pro-mirovni i feministički narativ. Time se potvrđuje shvaćanje Bodemann-a (1985), da je Zelena stranka imala mnogo širu bazu od ekologije, s obzirom da je obuhvatala i socijalne, demokratske i nenasilne obrasce. Dio rukovodstva Zelenih dolazi iz nekada uticajnog studentskog pokreta, uključujući ultraljevičarske stranke, obrazovani dio srednje klase, kao i progresivni dio protestantske crkve. Upravo je ovaj „ideološki prtljag“ istorijskih snaga uspio „da mobilise široko zasnovanu političku podršku“ partiji Zelenih (Bodemann, 1985: 138).

Stranka je od samog početka zauzimala poziciju alternativnog socijalno-liberalnog aktera, odvajajući se od „autoritarne političke agende socijalizma Istočnog bloka“ i tradicionalne podjele na ljevicu i desnicu (Hacıoğlu, 2024: 143). Unutar stranke su postojale dvije dominantne frakcije — realisti i fundamentalisti, koje su se razlikovale u pogledu spremnosti na koalicionu saradnju i institucionalno djelovanje. Uprkos unutrašnjim podjelama, stranka je 1983. godine ušla u Bundestag (zauzimajući 27 mjesta), čime su ekološka pitanja po prvi put sistematski uvedena u političku sferu (Brüggemeier et al., 2005). Ulazak Zelenih u Bundestag predstavljao je prelomni trenutak u institucionalizaciji ekološke politike u Njemačkoj, jer su ekološka pitanja po prvi put postala dio parlamentarnih rasprava. Zelena stranka se zalagala za ukidanje vojnih blokova poput NATO-a i Varšavskog pakta, rukovodeći se sloganom „*Wir sind nicht rechts, nicht links, sondern vorn*“, odnosno „Nijesmo ni lijevo ni desno, već ispred“ (Sloat, 2020: 3). Po uzoru na Zapadnu Njemačku, Istočna Njemačka 1989. godine pristupa formiranju Zelene stranke, da bi tokom 1993. godine došlo do njihovog spajanja i formiranja Saveza 90/Zeleni, kako se i danas nazivaju. Godine 1998. učestvuju u konstituisanju vlasti zajedno sa SPD-om.

Svoj prodor na evropskoj političkoj sceni Zelena stranka postiže 1979. godine, kada dobija podršku 3,2% birača na izborima za Evropski parlament u Strazburu. Već 1983. godine stranka Zelenih osvaja 5,6% glasova i ulazi u parlament, boreći se protiv nuklearnih tehnologija, Peršingovih raketa, patrijarhalnog sistema, rasizma, te kontrole moći i represivnog uticaja državnog aparata (Bodemann, 1985). Na izborima održanim nakon Černobiljske nuklearne katastrofe, 1987. godine dobija podršku 8,3% birača. Naredni zna-

čajniji rast doživljava 2002. godine, osvojivši 8,6% glasova (Brüggemeier et al., 2005), dok je na istim izborima njihov koalicioni partner SPD zabilježio pad podrške birača (Sloat, 2020). Navedeni podaci nas upućuju na zaključak da je Zelena stranka, u periodu od kraja 1970-ih, do početka 2000-ih godina bilježila kontinuiran trend rasta podrške birača, čime se potvrđuje njeno postepeno profilisanje kao značajnog kreatora njemačkog političkog diskursa.

Tokom 2005. godine, istaknuti lider Zelenih i dugogodišnji ministar vanjskih poslova Joška Fišer, povlači se iz političkog života, a dok partija istovremeno gubi podršku populacije mladih kao procentualno najvećeg broja glasača. To je rezultiralo osvajanjem 8,1% glasova na saveznim izborima održanim iste godine, gubljenjem četiri mjesta u parlamentu i odlaskom u opoziciju (Sloat, 2020). Na stranačkoj konferenciji 2006. godine, Zeleni su usvojili paradigmu „radikalnog realizma“, kao spoja Fundijeveog i Realevog pristupa, ukazujući na ograničenja prethodnih, ekološki utemeljenih politika i neophodnost sprovođenja ozbiljnih društveno-ekonomskih promjena (Sloat, 2020). Izbor Džema Özdemira i Klaudije Rot za kolidere 2008. godine predstavljao je prekretnicu u popularizaciji partije Zelenih, budući da su na izborima održanim 2009. godine osvojili 68 mjesta u parlamentu (Conradt, 2025). Podrška partiji Zelenih je bila u relativno konstantnom rastu, uz manje oscilacije, od 1980-ih, da bi na izborima za Evropski parlament u Njemačkoj, održanim 2019. godine osvojila 20,5% glasova, zauzimajući poziciju druge najveće njemačke političke partije.

Nakon saveznih izbora za Bundestag, februara 2025. godine, dolazi do jačanja desnice i pada ljevičarskih i centrističkih opcija, kada Zelena stranka osvaja 11,6% glasova, u odnosu na 2021. godinu, kada je ostvarila rezultat od 14,7% (Federal Returning Officer, 2025). Zeleni postaju naročito popularni posljednjih godina, uslijed brojnih političkih dešavanja i djelovanja strukturnih činilaca koji prate slabljenje političkog centra, uspon desničarskih partija i povećanje zabrinutosti za ekološka pitanja (Sloat, 2020). Upravo, politički uticaj Zelenih nije uslovljen toliko ostvarenim izbornim rezultatima, koliko sposobnošću adaptacije na izmjenu društveno-političkog ambijenta i uspješnosti optimalnog pozicioniranja na njemačkoj političkoj sceni.

Doprinos Zelenih političkoj transformaciji Njemačke

Jedan od najznačajnijih doprinosa Zelenih političkoj transformaciji Njemačke ogleda se u unapređenju oblasti energetske politike. Koncept „*Energiewende*“ podrazumijeva sveobuhvatnu energetska tranziciju usmjerenu ka smanjenju upotrebe fosilnih goriva i nuklearne energije, te značajnijem iskorišćavanju obnovljivih izvora energije (Hacioğlu, 2024: 144). Iako se *Energiewende* često ističe kao primjer uspješne energetske strategije, po-

jedini autori naglašavaju značajne socio-ekonomske troškove i disproporcionalnu raspodjelu tereta tranzicionih procesa.

Do prekretnice dolazi 2011. godine, nakon nesreće u Fukušimi, kada jačaju antinuklearni stavovi, što je rezultiralo konačnom denuklearizacijom Njemačke u aprilu 2023. godine, kada su tri posljednje nuklearne elektrane stavljene van upotrebe. Pored energetskog sektora, Zeleni su uticali i na razvoj politika zaštite životne sredine i borbe protiv klimatskih promjena. Koaliciono partnerstvo sa Socijaldemokratskom partijom Njemačke, omogućilo je Zelenima preuzimanje ključnih resora, poput ministarstva spoljnih poslova i ministarstva zaštite životne sredine, čime su direktno učestvovali u kreiranju javnih politika.

Kao rezultat djelovanja stranke Zelenih, Njemačka je unaprijedila stanje životne sredine, što potvrđuju podaci iz 2023. godine koji pokazuju da je država zauzela drugo mjesto po stepenu iskorišćenosti obnovljivih izvora energije, čime je pretekla Kinu. Njemačka ulaže i u solarni fotonaponski sektor i izgradnju priobalnih vjetrenjača, a Vlada namjerava da do 2035. godine zabrani upotrebu vozila na benzinski i dizel pogon, uz obavezno uvođenje održivih sistema grijanja iz obnovljivih izvora, u svim domaćinstvima, uz subvencionisanje troškova ulaganja (Hacıoğlu, 2024).

Iako su se suočavali s ozbiljnim oscilacijama u kontekstu podrške birača i političkim krizama, Zeleni su uspjeli da održe status uticajnog političkog aktera. Njihov uspjeh pokazuje da ekološki pokreti mogu postati nosioci političke transformacije modernih država, što pokazuje primjer uspješne institucionalizacije zelene i proekološke politike u Njemačkoj.

Politike koje Njemačka sprovodi u oblasti zaštite životne sredine, uspješno se realizuju i kroz evropske razvojne strategije. Kao rezultat toga, partija Zelenih i njemačka vlada imaju ključnu ulogu u kreiranju međunarodnih i politika EU u borbi protiv klimatskih promjena. Njemačka je postavila klimatske i ekološke strateške standarde, koji su uspješno integrisani u širu politiku Evropske Unije. Primjer toga su ciljevi smanjenja emisije štetnih gasova i usvajanje Akcionog plana za klimu do 2050. godine, uz definisane kratkoročne i dugoročne strategije (Atvur, 2022).

Transformacija Zelenih iz marginalnog ekološkog pokreta u uticajnu političku partiju, predstavlja eklatantan primjer institucionalizacije novih društvenih pokreta u savremenim demokratijama. Njihov politički uspjeh se ne može tumačiti isključivo sa aspekta rasta ekološke svijestimeđu građanima, već kao rezultat sveobuhvatne vrijednosne transformacije njemačkog društva i utemeljenja postmaterijalističkih principa. Ulazak Zelenih u Bundestag 1983. godine imao je fundamentalni značaj, jer je označio prelazak ekoloških pitanja iz sfere javnog i masovnog izražavanja nezadovoljstva u sferu zakonskog djelovanja i političke debate.

Nasuprot drugim evropskim partijama slične provenijencije, njemački Zeleni su relativno rano postali svjesni važnosti institucionalne organizacije, što im je, dugoročno gledano, obezbijedilo potrebnu stabilnost, ali i prouzrokovalo unutrašnje sukobe između „fundamentalista“ i „realista“. Unutrašnje ideološke tenzije unutar partije Zelenih ukazuju na stalni pokušaj balansiranja između težnje za očuvanjem identiteta i jasnijeg političkog profilisanja.

Specifičnost njemačkih Zelenih ogleda se u multidimenzionalnom pristupu društvenim pitanjima, budući da se ne bave isključivo ekološkim problemima, već uključuju i pitanja socijalne pravde, rodne ravnopravnosti, mirovne politike i utemeljenja demokratskih principa, čime su povećali svoje biračko tijelo i svoj politički uticaj. Upravo se na ovaj način ekološke teme vrlo lako inkorporiraju u mainstream politički diskurs.

Literatura:

Atvur, S., Esin, B., & Vural, Ç. (2022). Germany's climate policies: Practices and perspectives of political actors. *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, 3(2), 164-201. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2729026> (pristupljeno 20.01.2026.)

Bodemann, Y. M. (1985). The Green Party and the new nationalism in the Federal Republic of Germany. *Socialist Register*, 22. <https://socialistregister.com/index.php/srv/article/download/5523/2421/0> (pristupljeno 17.01.2026.)

Brüggemeier, F. J., Cioc, M., & Zeller, T. (2005). *How Green Were the Nazis?: Nature, Environment, and Nation in the Third Reich*, Ohio University Press.

Condradt, D. P. (2025). *Green Party of Germany*, Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Green-Party-of-Germany> (pristupljeno 16.01.2026.)

Federal Returning Officer. (2025). *2025 Bundestag election: final result*. https://www.bundeswahlleiterin.de/en/info/presse/mitteilungen/bundestag-swahl-2025/29_25_ (pristupljeno 16.01.2026.)

Gill, P. K., & Kaur, S. (2025). Emergence of green politics in the world. *International Journal of Political Science and Governance*, 7(5), 25-31. <https://doi.org/10.33545/26646021.2025.v7.i5a.520>

Hacıoğlu, B. (2024). The Dynamics And Consequences Of Germany's Green Economy Policies: An Overview and Critique. In A. Erol (ed). *Sustainability, Policy, and Global Impact: A Comparative Analysis*, Istanbul University Press, 139-152. <https://doi.org/10.26650/B/SS10ET27.2024.008.09>

Martell, L. (1994). *The green movement*. In book: *Ecology and society: An introduction*, Polity Press, 108-137.

Milardović, A. (1989). *Politički ideologijski spektar u eko-pokretu*, Zbornik radova: Ekološke dileme, Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.

Pavlović, V. (2009). *Društveni pokreti i promjene*, Zavod za udžbenike-Beograd, Službeni glasnik.

Sloat, A. (2020). *Germany's new centrists? The evolution, political prospects, and foreign policy of Germany's Green Party*. Brookings–robert bosch foundation transatlantic initiative.

Olga RADONJIC

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE GREEN MOVEMENT IN THE POLITICAL TRANSFORMATION OF GERMANY

Summary

In this study, we demonstrated and confirmed that environmental movements in Germany have successfully achieved institutionalized action and evolved into influential political actors, playing a significant role in shaping public policies, primarily in the areas of environmental protection and climate change mitigation. The Green Party contributed to redefining the priorities of state policy, managing to place ecological issues at the forefront of the institutional and political agenda. Despite internal divisions and variations in electoral support, the Green Party has maintained continuity in political action and sustained influence over the formation of national and European climate policies. Germany's political experience demonstrates the fundamental potential of green political parties to drive transformative processes in contemporary societies. Within these processes, the Greens serve as key political and regulatory actors. The example of Germany's political transformation confirms that new social movements can play a significant role in altering the overall social system, political processes and value orientations, particularly in the context of addressing ecological and climate-related risks.